

Watervolk

Watervolk

De sage van Volendam

Daniëlle Sier

Schrijver: Daniëlle Sier
Coverontwerp: Daniëlle Sier
ISBN: 9789402140606
© 2015 Daniëlle Sier

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Volendam rond 1462

Toen-Nu

Yedam- Edam

het Oaregat- het Oorgat

Vollendam-Volendam

Proloog

De sage van het veulen

1465 Vollandam

De dromen waren weer begonnen, intenser dan ze voorheen waren geweest. Lijst lag te woelen op haar stromatras, het zweet brak haar aan alle kanten uit. Wanhopig greep ze om zich heen, ze schopte met haar benen de deken van zich af.

Daar was hij weer, hij kwam op haar af, zwart, krachtig en ontzagwekkend. De hemel was donker maar niet zo donker dat ze het paard niet kon onderscheiden. Met zijn sierlijke hoofd wenkte en bokte hij naar haar, hij keerde zich van haar af en draafde richting de zee, zijn vurige manen wapperden in de wind. Met uitgestrekte armen riep ze hem, eigenlijk wilde ze achter hem aan rennen maar op de één of andere manier kon ze zich niet bewegen, haar benen zaten vast. De dijk leek wel steiler dan normaal, maar toch viel ze niet naar beneden. Ze wilde hem benaderen voordat het te laat was, voordat hij weer zou verdwijnen in zee en uit haar leven, ze moest bij hem komen. Een gevoel van verlies overspoelde haar, hevig worstelend probeerde ze haar benen los te krijgen maar dat lukte niet. Snel keek ze naar beneden en schrok, haar voeten zaten verstrikt in vissersnetten en er lag een overvloed aan vis voor haar voeten, dikke, vette vissen met starende ogen. Bevreesd keek ze weer op, ze was bang dat het te laat was. Het veulen keek nog één keer om, hij steigerde, gaf een luide hinnik en weg was hij. Neel! Met een ruk schrok Lijst wakker uit haar slaap, ze ging zwetend en ijskoud rechtop zitten, langzaam drong het tot haar door dat ze weer had gedroomd. Haar blonde haren plakten aan haar slapen en haar tuniek was doorweekt van het klamme zweet. Met opgetrokken knieën zat ze op haar bed, ze dacht een ogenblik na en

wreef in haar slaperige ogen. Opeens herinnerde ze zich alles weer, ze zag de droom weer levendig voor ogen, het was zo'n droom die je meesleept en niet meer loslaat. Ze zuchtte, het was alweer zo'n tijd geleden dat ze voor het laatst over het veulen had gedroomd, ze had hem helemaal uit haar gedachten gebannen. Waarom zou ze juist nu weer over hem dromen? vroeg ze zich af. Het had haar heel veel moeite gekost om hem te laten gaan, toch had het voorval haar nooit helemaal losgelaten. Hoe zou dat ook kunnen, dacht ze met weemoed terugdenkend, het was iets wat je niet gemakkelijk kon vergeten of ontkennen. Het lag op een vaste plek in haar geheugen. Plotseling dacht ze aan de prediking van de nieuwe pastoor uit boek openbaringen. Misschien had zijn vurige prediking haar weer aan het veulen doen denken en haar droom kracht bijgezet.

Natuurlijk, dat veroorzaakt misschien deze droom.

Vermoeid draaide ze zich weer om zodat ze weer verder kon gaan met slapen, hopelijk wat rustiger deze keer.

Met een schok ging ze weer rechtop zitten, haar hart sloeg over.

Hemeltjefief! Had ze dat nou goed gehoord? ze hoorde toch echt een paard hinniken, het vertrouwde geluid zette haar droom alleen maar meer kracht bij. *Het is vast één van vaders paarden.*

Met een zucht draaide Lijst zich weer om, als een aanhoudend groep hield het gehinnik aan, haar oren galmden. Ze had er genoeg van, ze gleed uit haar bed zodat ze kon gaan kijken wat er aan de hand was. Ze had niets anders aan dan haar onderjurk die ook als nachthemd dienst deed. Ze gunde zichzelf geen tijd om zich te verkleeden en pakte een oude omslagdoek van haar moeder.

Eenmaal buiten huiverde ze even van de koele nachtlucht op haar huid, haar armhaartjes gingen overeind staan van de kou, dit weerhield haar er niet van om op het gehinnik af te gaan ook al was het donker.

Met een lichte hunkering liep ze blootsvoets op het geluid af, het kwam van achter de dijk bij de zee vandaan. Bibberend van de zenuwen en opwindend liep ze voorzichtig verder, het was midden in de nacht en helder genoeg om de maan en de sterren aan de hemel onderscheiden. Ze kon ze zien fonkelen terwijl ze omhoog klauterde, de wierdijk op.

Haar adem stakte haar in de keel. 'Godallemachtig!' fluisterde Lijst ademloos.

Daar stond hij als een God die was opgerezen uit de zee, het water sloeg om zijn krachtige benen, hij was zo zwart als de nacht en stond precies op haar geliefde ontmoetingsplaats. Ze slikte haar droge keel weg en werd getroffen door droefheid, de plaats waar zoveel herinneringen lagen, de goede en slechte.

Hij was groter geworden, groter en krachtiger dan ze zich herinnerde. Het was lang geen veulen meer, hij was een volgroeide hengst, gepast voor een koning, volmaakt in zijn soort. Hij steigerde en hinnikte, alsof hij haar begroette. Ze stak haar hand naar hem uit en groette hem terug. Het maanlicht gaf zijn vacht een kobalt -blauwachtige glans, die gaf hem alleen nog maar meer schoonheid. Het betoverende dier had een enorme aantrekkingskracht op haar. De eerste keer dat ze hem had gezien, was ze onverschrokken geweest en op hem af gelopen. Die dag dat ze samen met Griet had gehooïd, leek wel uit een vorig leven, sindsdien was er zoveel gebeurd.

De zenuwen gierden door haar keel, afwachtend bleef ze boven de dijk staan, ergens was ze toch wel een beetje bang. 'Wat wil je van me, waarom ben je hier?!' riep ze naar het dier, ook al verwachtte ze geen antwoord terug.

Hij begon onrustig heen en weer te lopen langs de oever, met zijn gespierde voorpoten stampte hij in het water.

Lijst gaf zichzelf een harde kneep in haar bovenarm om zich ervan te verzekeren dat het geen illusie was. De laatste en eerste keer dat ze het paard had gezien was bijna twee jaar geleden, alleen haar beste vriendin Griet was erbij geweest. Ze had niemand, behalve Jaap, verteld dat ze het paard op bizarre wijze in zee had zien verdwijnen. Voor een lange tijd had ze gedacht dat ze krankzinnig was of dat haar sterke verbeeldingskracht haar op sleeptouw had genomen. Maar de gebeurtenis was echt geweest, *hij* was echt. Nu stond hij hier bij haar geliefde zee, ze was wakker en hij leefde.

Het mysterieuze dier zag er ontzagwekkend uit, Lijst dwong zichzelf tot kalmte. *Waar ben ik toch bang voor?* dacht ze met gemengde gevoelens. Onverschrokken liep ze weer op hem af net zoals ze toen had gedaan, het paard bleef stilstaan alsof hij op haar

besluit had gewacht. Ze wist nu dat hij voor haar kwam. 'Je doet me niets hè? Ik kom nu naar je toe.'

Ze daalde af naar beneden zodat ze op de oever stond, het paard deed een paar passen naar voren totdat hij bij haar stond. Voorzichtig liet ze haar hand over zijn zwarte, zachte vacht glijden en door zijn lange manen, ze waren veel langer geworden. Het paard was nu een volwassen hengst maar hij was wel dezelfde, dat wist ze zeker. Van dichtbij was hij ontzagwekkend en oogverblindend mooi, ze was vergeten dat hij zo'n rust had uitgestraald. Haar ademhaling werd rustiger, nog nooit had ze zo'n ontzag voor een dier gehad. Het paard torende hoog boven haar uit, hij bracht zijn hoofd omlaag zodat de afstand tussen hen kleiner werd.

Op een vriendelijke en rustige toon sprak ze tegen hem. 'Wat wil je toch van mij, waarom zoek je mij weer op? Niet dat ik het erg vind natuurlijk.'

Het paard briepte door zijn neusgaten.

Als reactie voelde Lijst een schopje in haar buik. 'Kon je maar praten en mij vertellen wat je hier doet, dat zou alles een stuk gemakkelijker maken.'

Het paard ging niet meteen weer weg, hij bleef en er was een moment van herkenning. Het vertrouwen was er meteen, net zoals de eerste keer dat hij haar had verrast met een bezoek, ze waren als twee vrienden die weer met elkaar werden herenigd. Lijst begon tegen hem te praten zoals ze in tijden tegen niemand had gepraat. Het paard was vriendelijk en lief, ze begon steeds meer tegen hem te vertellen, ze had het gevoel dat hij haar begreep ook al was het een dier.

Het werd wazig voor haar ogen, Lijst dacht terug aan wat ze had gekoesterd, de liefde die ze had gedeeld, alles wat waardevol voor haar was geweest. Haar hart zonk ineem, het was genoeg om een heel leven mee te vullen en toch kon ze zonder niet verder leven. Het deed pijn om iemand oneindig lief te hebben en vervolgens te verliezen. Sterk als de dood is de liefde, toch zou ze niets anders doen als ze het over mocht doen. De pijn zwol op in haar keel en hete tranen liepen over haar wangen. Ze begroef haar gezicht in de manen van het paard, diepe snikken welden op uit haar keel. Haar

heftige emoties schrokken het paard niet af, zijn genegenheid voor haar leek alleen maar toe te nemen.

Heel plotseling hief het paard zijn hoofd en spitste zijn oren alsof iemand hem had geroepen.

'Wat is er?' Ze probeerde hem vast te houden, maar het had geen zin.

Hij draaide zich om en draafde de zee in, hij aarzelde en keek nog even achterom, alsof hij zeker wilde zijn dat alles goed met haar was.

'Waar ga je naartoe? Ga toch niet weg!' riep ze met uitgestrekte armen en met een wanhoop die doorklonk in haar stem.

Met een luid gehinnik antwoordde hij, Lijst achterlatende aan de oever van de zee.

Ze zakte neer op haar knieën, ze was bang dat hij niet meer terug zou komen, bang omdat er misschien weer zo'n lange tijd zou verstrijken voor ze hem weer zou zien. Ze had in hem een vriend gevonden, een vriend die de zee niet van haar had kunnen afnemen, want blijkbaar had de zee geen grip op hem.

'Kom alsjeblieft weer terug,' mompelde ze, maar meer tegen zichzelf dan tegen het paard. 'Spoedig, zeer spoedig.'

De terugkomst van het paard had haar pijn wat verzacht en troost geboden, even kon ze weer vergeten, niet alles wat de zee bracht was narigheid. Ze vroeg zich niet meer af waar hij vandaan was gekomen, wel vroeg ze zich af waarom hij juist nu was gekomen en of hij voor haar naar de dam kwam. Het enige wat ze zeker wist, was dat ze hem nodig had. Dit keer zou ze niemand vertellen over het paard, wie zou haar geloven?

1462 Vollandam

De Zuiderzee gaf en hij nam en wat had hij al niet genomen? Vele stervelingen lieten het leven in deze zilte binnenzee. Anderen verloren alles wat hun dierbaar was door zijn onvoorspelbaarheid en kracht.

Menig zeeman vond in de Zuiderzee zijn graf als zijn schip het met geweld begaf. God helpe, zij zonden zeker niet de laatste zijn.

En toch bezat deze zee een onovertroffen schoonheid voor de mensen die hem aanschouwden, hij boezemde ontzag in voor de Almachtige. Zijn water was vermengd met oceanen en werd bevaren door schepen uit verre vreemde landen, maar wie kon deze eigenwillige zee bedwingen?

De dijken en dammen boden bescherming aan het land en zijn bewoners maar door de opeenvolgende watervloeden nam de bevolking langs de Vollandam maar langzaam toe.

De weinige boeren die er woonden werden niet afgeschrikt door het onstuimige water, zij onderbielden hun eigen stukje dijk in samenwerking met de waterschappen. Zo moesten zij God een handje helpen om het droge onder de hemel droog te laten blijven. Het liefst wilden deze Vollandammers hun dijk te allen tijden zelf onderhouden maar het werd voor de buurtschappen te zwaar en te kostbaar. Als er een dijk doorbrak dan waren alle omliggende gebieden ook veroordeeld tot een overstroming. Meerdere keren was dit noodlottige drama hen en anderen al overkomen. Hierdoor hadden ze al vele verliezen geleden, meer land verloren dan have. Waarom ze hier bleven? Het blijft raadselachtig, was het misschien juist het water wat hen zo met het land verbond?

Lijst kon de zon in al haar majesteit zien oprijzen, ze was haar dag vroeg begonnen, in een dijkbocht onder aan de Broeckdijk. Er lag een verheerlijkte, dromerige uitdrukking op haar gezicht, een zachte bries speelde met haar lange blonde, golvende lokken. De zee wekte een bijzonder gevoel van vrijheid in haar op. Ze sloot haar ogen en luisterde naar de deinende golven die de kustlijn streelden. Behalve de krijsende meeuwen was er niemand die haar hier zou

storen. Ze kon zich niet voorstellen dat ze ergens anders zou wonen en dit alles zou moeten missen.

Het leven van Lijst Timansz was van jongs af aan verbonden met het water van de Zuiderzee. Ze had absoluut geen angst voor het water, ze beschouwde de oceanen en zeeën als het werk van Gods handen. Het langhuis waar ze met haar familie in woonde lag nabij een dam, vlak bij een meer, genaamd het voor-Ye. Haar vader had dit langhuis vijftien jaar geleden opgebouwd uit hout, riet en klei afkomstig van het land. Het voor-Ye was er nog niet zo lang, het vond zijn oorsprong in de Zuiderzee, door een watervloed ontstaan. Het meer was groot en ging van de Vollandam tot aan de Nolendam, daarna ging het over tot een stroom die tot ver in Yedam reikte. Sinds niet al te lange tijd was de Vollandam aangebracht, zodat de zee niet nog meer land weghaalde. De Vollandam was de woonplaats van Lijst, de familie Timansz was niet de enige die zich hier hadden gevestigd, er woonden nog een handjevol gezinnen.

De dammen boden bescherming tegen overstromingsgevaar zodat de stad minder gevaar liep en er niet nog meer land verloren zou gaan. De Hollandse grafelijkheid had al genoeg van zijn erfgoed zien verdwijnen in zee. De Ye was voor Yedam de oude verbinding met de Zuiderzee, deze veenstroom was ook door vroegere overstromingen ontstaan. Eigenlijk woonden de bewoners van de dam in een buitenwijk van Yedam, het leek misschien alsof ze daardoor minder bestaansrechten hadden maar dat was niet zo. Ook zij moesten verantwoording afleggen aan de schout en schepenen van Yedam, ook over de dam waren zij heer en meester. Ook al waren ze met Yedam verbonden, voor Lijst was er een wezenlijk verschil. De vrijheid en rust die ze hier hadden was in Yedam ver te zoeken, dat kwam misschien ook door de nieuwe voorhaven die een nieuwe verbinding met het Purmermeer had gebracht. De graaf had Yedam hiermee een enorm voorrecht verschaft, omdat tal van andere nederzettingen de opdracht kregen om hun havens en rivieren af te dammen. Dit alles om het achterland te beschermen tegen het onvoorspelbare overstromingsgevaar. De scheepsbouw was de economische dobber van de stad en met de nieuwe haven vonden vele schepen

in Yedam hun ankerplaats of hun doorgang naar het Purmermeer. De herberg van Hil Ellerszoon in Yedam kwam eerder bedden te kort dan dat hij ze over had.

Toch waren er maar nauwelijks mensen die dit stukje onbruikbaar land van herwaarts over bezochten. Dit vond Lijst helemaal niet erg, ze had liever dat de afstand tussen Yedam en de Vollandam zo groot mogelijk bleef.

Onder de bewoners van de dam heerste er een bijzondere hechtheid, iedereen kende elkaar en lette daarom ook op elkaar. De stad kende deze geborgenheid en warmte niet, verandering was onvermijdelijk, maar Lijst had liever niet dat de dam werd opgeslokt door de stad. Als ze behoefte had aan de opwinding en beroering van een stad dan ging ze wel naar Yedam, als ze over de wierdijk of langs de stroom van de Ye liep was ze er toch in een mum van tijd.

Zoals iedere ochtend zat Lijst met opgetrokken knieën aan de oever van de zee, in het kriebelende gras onder aan de dijk. De zee gaf haar een gevoel van vrijheid en het land een gevoel van verbondenheid. Er was niemand die haar stoorde en niemand die haar zag, dat had ze het liefst. Vanaf de ochtendschemering zat ze er al, de lucht was oranje geweest met paarse tinten erdoorheen. Met een gezonde kleur op haar wangen, luisterde ze nu naar het kabbelende water en genoot van al het natuurschoon dat haar zintuigen streefde. Iets anders wat ze hier ongestoord kon doen, was het bespelen van haar fluit. De aangename muzikale tonen zweefden en deinden mee met de golven. De houten fluit was een cadeautje geweest, de oude molenaar had hem een paar jaar geleden voor haar gemaakt. Sinds die tijd had ze de fluit gekoesterd en bespeeld, ze was er alleen maar beter mee geworden. Niet dat ze daarmee in de openbaarheid was getreden, want daar was ze te verlegen voor.

Een glimlach speelde om haar lippen, met open ogen aanschouwde Lijst de prachtige lucht die weerspiegelde in het water. Het gras, nog vochtig van het dauw, gaf een heerlijke geur af. Haar blote tenen genoten van de aarde en het gras, het kon Lijst niets schelen dat haar jurk vochtig werd, het aanschouwen van al dit natuurschoon was haar zoveel meer waard. Hier kon ze alleen zijn,

haar gedachten en hartsverlangens uitspreken naar God, op zulke kostbare, eenzame momenten kwam ze helemaal tot rust. Hier kon ze ongestoord genieten van het uitzicht, de geur, het water en de lucht. Vooral deze laatste twee waren aan elkaar gewaagd, het was een constant samenspel soms in hevige strijd met elkaar en soms als twee geliefden die in harmonie met elkaar dansten. Er was geen dag hetzelfde, het kon hier zo verschillend en verassend zijn. De woestheid van de zee als het waaide en als het windstil was, zijn serene rust. De zee was zo groots, zo machtig en ontzagwekkend, Lijst kon gewoon niet bang zijn voor het water, ze hield ervan, de oceanen en de zeeën waren immers het werk van Gods handen. Ze bevochtigde haar lippen, ze moest denken aan die mensen bij wie de Zuiderzee hele andere gevoelens opriep, een zee die hen steeds meer land had ontnomen, een zee die tegengehouden moest worden, een zee die soms zelfs alles van hen had afgenomen. Er liep een koude rilling over haar rug, ze had nog nooit iemand verloren, het onvoorspelbare water had gelukkig nog nooit iemand van haar afgenomen. Haar lichaam verkrampde bij de onaangename gedachte, snel schudde ze dit denkbeeld van zich af. De dag was veel te mooi begonnen om onheilspellende gedachten op te roepen. Ze keek weer naar de lucht, zoals het er naar uitzag zou het weer een aangename voorjaarsdag worden, er stond geen wolkje aan de hemel. Meestal was dit de beste tijd van het jaar, alles in de natuur was aan het ontluiken. Voor haar vader waren de weersomstandigheden niet zo hinderlijk als in de winter, en de rest van het gezin vertoefde het grootste gedeelte van de dag in de aangename buitenlucht. Iedereen leefde voor deze maanden, mensen kwamen weer naar buiten en zochten elkaars gezelschap weer op.

'Lijstje, Lijstje! Waar zit je!'

Lijst schrok op uit haar gedachten, vanuit de verte hoorde ze de roepende stem van haar moeder, de tijd was ongemerkt aan haar voorbij gegaan. 'Ja, ja, ja ik kom al,' mompelde Lijst geïrriteerd. Ze wierp nog een laatste aanblik op de zee, met een zucht stond ze op, streek haar rok glad en liep naar het langhuis. Het was tijd om haar ouders te helpen met de dagelijkse bezigheden, er moesten stallen

worden uitgemest, brood gebakken en kleding gewassen en vermaakt worden.

Hun huis was gebouwd op een terp, zodat het hoger lag ten opzichte van het omringende land. Naast het huis lag een moestuin en achter het huis de weide waar de paarden ronddraafden. Lijst rende van de dijk af naar beneden richting het haar zo vertrouwde huis, eerst liep ze nog langs het huis van de familie Lucke.

Buurvrouw Maartje was al begonnen met het voederen van haar kippen, met haar stevige, sterke lijf stond ze tussen de kippen die kakelend rond haar voeten scharrelden. Lijst zwaaide enthousiast naar haar, ze was de moeder van haar beste vriendin.

'Goedemorgen buurvrouw.'

Maartje zwaaide terug. 'Alweer zo vroeg meisje, die twee van mij zal je op dit tijdstip nog niet tegenkomen.'

Lijst lachte gedempt. 'Dat is ook niet de bedoeling, ik ben liever even alleen.'

Maartje lachte met haar trouwe, bruine ogen en fluisterde met een hand langs haar mond. 'Ik zal het niet verder vertellen hoor, ga nu maar gauw, je moeder roept je.'

Johanna keek op van haar werkzaamheden, ze hoorde Lijst via de achterkant van het langhuis binnenkomen, door de stallen. Dat deed haar dochter meestal als ze ongemerkt wilde binnenkomen. Johanna was het deeg aan het kneden voor het middagmaal, met een harde plof liet ze het deeg neerkomen op het ruwe werkblad. Lijst nam plaats achter haar en sloeg haar armen van achteren om haar moeders ranke lichaam.

'O, ben je daar meisje, ik was je al aan het roepen.' Johanna draaide zich om, ze aarzelde even en beet op haar lip. 'Was je soms weer bij het water?'

Lijst wendde haar ogen af, ze wilde haar moeder liever niet aankijken als alles wat ze te zien kreeg bezorgdheid was. 'Ja..., ik was bij de Dijk.'

Johanna tilde zachtjes haar kin op. 'Onder of boven?'

Lijst zuchtte. 'Onder.'

'Daar ging ik al vanuit, ik weet niet of ik wel zo blij moet zijn met jouw voorliefde voor water. Kom alsjeblieft niet te dicht bij de zee,

je zal niet de eerste wezen die daar verdrinkt,' in haar stem lag moederlijke bezorgdheid en geen teleurstelling. Ze ging weer verder met kneden.

Lijst keek weg van het gezicht dat zo sterk op dat van haarzelf leek en trok een verveeld gezicht. 'Maakt u zich daar maar geen zorgen om, ik ga er niet heus niet lichtzinnig mee om. Ik ga ik weet niet hoe lang al naar de zee, ik snap niet waarom u daar nu zo bezorgd om bent. Wie het water niet kent, kan het ook niet bevechten.'

Johanna hield op met kneden en zette haar beide handen op haar heupen. 'Lijsbeth! Je bent dan wel opgegroeid aan het water maar ik ben niet van plan je eraan te verliezen, jongedame!' Het deeg aan haar handen liet een afdruk achter op haar jurk, verwoed probeerde ze het eraf te vegen. 'Och, verdraaid en dit is nog wel één van mijn betere jurken.' Ze was van plan geweest om het later op de dag te dragen en nog even naar Yedam te gaan.

'Noem me toch geen Lijsbeth, u weet dat ik daar een hekel aan heb.' Lijst liet zich in één van de houten stoelen ploffen, de stoel die de vaardige handen van haar vader hadden gemaakt. Het waren misschien wel de mooiste meubelstukken die ze bezaten, er stond niet veel anders dat hun huis enig aanzien kon geven. Voorover leunend liet ze haar ellebogen op de tafel rusten en begroef haar gezicht in haar handen. Ze maakte een getergd geluid. 'Moeder ik ben vijftien, ik ben geen vijf meer.'

Johanna ging naast haar zitten, haar gezicht smeekte om begrip. 'O, lieve kind, iedere dag verdrinken er volwassen mannen in die zee, mannen die het water net zo goed kennen als jij. Misschien wel beter als je het mij vraagt.'

Niemand vraagt het jou.

'Als ik me geen zorgen meer mag maken over mijn eigen dochter dan houdt 't op, wat als Marie vandaag of morgen achter je aankomt en verdrinkt. Het zoontje van Brantgen Breeses is ook verdronken, hij is nooit meer gevonden. God weet waar zijn kleine lichaampje is beland.' Johanna stak haar handen in de lucht, ze gaf het op, het had toch geen zin.

Lijst voelde zich schuldbevestigd en sloeg haar ogen naar beneden. Ze had er nu spijt van dat ze zich zo onvolwassen en kinderlijk had

gedragen. 'Het spijt me moeder, u weet toch dat ik Marie nooit in gevaar zou willen brengen.'

'Dat weet ik wel.' Johanna keek naar haar mooie, lieve maar eigenzinnige dochter, haar blauwe ogen verzachtten zich. 'Ik vergeet af en toe dat je al een hele dame wordt.' Ze streek een verdwaalde lok achter haar dochters oor en glimlachte. Haar gezicht kon niet anders dan vriendelijkheid uitstralen, ze was nooit goed geweest in boos worden. Ze bracht haar gezicht dichterbij dat van Lijst en tikte haar fijne neus aan. 'Toch zeg ik het je liever één keer te veel dan één keer te weinig.'

Lijst tuitte haar lippen naar haar moeder en fronste haar gewelfde wenkbrauwen, de laatste tijd leek het wel of haar bezorgdheid in omvang was toegenomen. Om niet weer ten prooi te vallen aan haar moeders overbezorgdheid bracht ze het gesprek snel op iets anders, ze keek zoekend om zich heen. 'Moeder, waar zijn ze eigenlijk?'

Johanna leek een beetje verstrooid. 'Och hemel, die liggen nog op hun strozak. Je weet hoe ze kunnen slapen die twee, van ons gekibbel zijn ze ook niet wakker geworden, ga ze maar wakker maken, het is de hoogste tijd.'

'Laat ik dat maar eens doen.' Lijst veerde op en klapte opgetogen met haar handen.'

Het huis was wel groot, maar het grootste gedeelte bestond uit stalling voor de dieren, met zeven flinke stappen was ze bij de kamer waar Jan en Marie nog vast in slaap waren. Ze stond in de deuropening en keek nog even naar hen voordat zij ze wakker zou maken. De woorden van haar moeder hadden haar geraakt, ook al had Lijst er zo onverschillig op gereageerd. Lijst zou ze nooit willen verliezen aan het water, ze had het al veel te lang zonder hen moeten stellen. Lijst was zeven jaar geweest toen Jan werd geboren en negen toen Marie erachteraan kwam, al die tijd daarvoor was ze het enigste kind van de familie Timansz geweest. Haar ouders hadden altijd graag een groot gezin gewild, maar de schoot van Johanna bleef voor lange tijd gesloten. Teleurgesteld hadden ze zich erbij neergelegd dat er verder geen kinderen zouden komen, tot grote opluchting van Johanna en Willem was dit niet het geval.

Terwijl Lijst haar slapende broertje en zusje gadesloeg, dacht ze weer aan die tijd. Vele malen had haar moeder aan God gesmeekt opdat er een wonder zou gebeuren, soms had Lijst haar zelfs om vergeving horen roepen. Waarvoor haar moeder vergeving nodig had gehad, dat wist ze nog steeds niet. En of het God was geweest die haar moeders schoot weer vruchtbaar had gemaakt wist ze ook niet. Het deed er ook niet toe, ze dankte Hem er in ieder geval om. Lijst liep naar het bed en kietelde Jan en Marie wakker, ze gierden het uit van het lachen. 'En nu uit bed jullie twee, er moet gewerkt worden. Ga jullie maar snel aankleden, moeder wacht op jullie.' Ze streek het blonde haar van Marie uit haar slaperige gezichtje, Marie zag er volgens haar moeder net zo uit als Lijst op die leeftijd. Het verschil lag in het karakter, Lijst was veel temperamentvoller geweest en nog, Marie was wat zachter en rustiger van aard. 'Ik heb honger,' zei Marie met een klein stemmetje terwijl ze verwachtingsvol naar Lijst opkeek.

Lijst aaide over haar wang. 'Moeder heeft vast al aan jullie honger gedacht.'

De heerlijke geur van versgebakken brood vulde het kleine slaapvertrek, de kinderen renden snel naar hun moeder, Lijst liep achter hen aan. Ze waren gelukkig zo, ze hoopte maar dat er nooit een einde aan zou komen.

Het werken met dieren was zwaar maar schonk voldoening, het ging dag en nacht door en er kwam eigenlijk nooit een einde aan. Het kon niet altijd gemakkelijk zijn, dacht Lijst terwijl ze de stallen uitmestte. Haar moeder liet het er altijd zo moeiteloos uitzien, ze wist dat het dat niet was, haar moeder zag er steeds vaker vermoeid uit, toch hoorde ze haar moeder nooit klagen, haar vader eigenlijk ook niet. Nu ze ouder werd ging ze wat meer over dat soort dingen nadenken en over haar eigen toekomst. Sommige dingen had ze altijd zo vanzelfsprekend gevonden, maar dat bleven ze niet. Nu woonde ze nog bij haar ouders, wie weet waar ze zou gaan wonen als ze huwbaar was en haar man haar zou wegvoeren van de dam. Ze vertrok haar gezicht, daar dacht ze liever nog niet aan, dit was haar thuis, de plaats waar ze zich altijd veilig had gevoeld. Ze had nooit ergens anders gewoond, haar ouders wel. Alles wat ze wist

was dat haar ouders al vanaf haar geboorte bij de dam hadden gewoond, daarvoor woonden ze in de stad Amsterdam. Ondanks de lessen van haar moeder wist ze niet goed wat ze zich daarbij moest voorstellen, wat dat betreft was haar verbeeldingskracht maar beperkt. Sommige dingen moest je eerst voor ogen zien om ze te begrijpen, voordat je ze kon opvullen met je gedachten. En veel had ze niet gezien, haar ouders hadden haar heel beschermend opgevoed, ze was nooit verder geweest dan Yedam. Hoewel er genoeg andere mensen regelmatig afreisden naar de omliggende steden en dorpen, bij hen was daar gewoon nooit sprake van geweest. Haar vader vond Yedam of Monnickendam al ver genoeg. Vanmorgen toen ze over de zee tuurde, had ze zich afgevraagd wat er aan de andere kant zou zijn en nog verder weg. Marken lag als een drijvend stukje aarde tegenover hen, dat wist ze wel, vaak kon ze het zien liggen, zeker als het helder weer was. Ze fantaseerde dan over de mensen die daar woonden, hoe ze leefden en of zij zouden willen weten hoe het er bij hen aan toe ging. Waarschijnlijk ging het er niet veel anders aan toe als bij hun, hoewel het vast moeilijker zou zijn als je helemaal omsloten was door water. Dat was niet altijd zo geweest door een stormvloed werd de verbinding met het vasteland verbroken. Ze had wel eens gehoord van de Norbertijner monniken die het eiland hadden gekocht en daar hadden geleefd en hoe de graaf hen op brute wijze had verjaagd. Misschien was zoiets ook wel met haar ouders gebeurd toen ze nog in Amsterdam woonden. Ze vroeg het zich nog altijd af, maar het was een gevoelig onderwerp. Meerdere malen was ze nieuwsgierig geweest naar de geboortestad en de familie van haar ouders, toen ze jonger was had ze haar vader er wel eens over gevraagd. Jammer genoeg hadden ze er niet veel over los gelaten, de keer dat hij er wel wat over had losgelaten was meteen de laatste keer geweest dat ze erover had gevraagd.

Lijst hoorde een klank in zijn stem die ze niet kende, toch keek ze verwachtingsvol naar hem op. 'Kunt u mij dan wat vertellen over Amsterdam?'

Willem keek van Johanna weer naar de achtjarige Lijst en slikte even. 'Goed dan,' stemde hij met tegenzin in. Willem ging voor haar zitten en nam haar handen in zijn grote eeltige handen. 'Ach Lijstje Timansz, er is nog zoveel wat jouw ogen nog niet hebben gezien. Ik kan je vertellen dat het er veel groter is maar toch is er minder ruimte. De huizen zijn gebouwd op palen en door de stad heen vindt je overal grachten. En dan heb ik het nog niet gehad over de stank, het stinkt er verschrikkelijk,' hij zei het alsof hij de stad voor ogen zag, hij probeerde blij te klinken maar in zijn ogen lag een droefenis die Lijst niet was ontgaan.

Lijst haalde haar neus op alsof ze de stank al kon ruiken. 'Waarom stinkt het er dan zo?'

'Och iedereen leeft daar op elkaar, alleen de rijken leven in grote protserige huizen. Zij hebben bedienden die de rommel voor hen opruimen.' Willem beantwoordde lachend al haar vragen over de stad, sommige ietwat ontwijkend. Hij had maar weggelaten dat het er ook gevaarlijk en losbandig kon zijn, dat soort dingen hoefde een achtjarig meisje nog niet te weten.

'Heeft u geen familie daar?'

Willem verstarde, hij kon begrijpen dat zijn dochter meer over zijn geboortestad wilde weten. Het meisje vroeg zich natuurlijk af wie haar familie was, wie wilde dat nou niet weten? Hij wilde maar dat ze besepte hoe goed ze het hier hadden, ook al waren ze niet rijk en welvarend. Hier was er niemand die hen uit elkaar kon rukken.

Gefrustreerd gooide hij zijn handen in de lucht. 'We houden erover op, ik wil daar niet meer heen! Nooit meer.'

Lijst deinsde geschrokken achteruit, haar gezicht bleek van schrik, ze begreep niets van het ongenoegen van haar vader. Door zijn grote, rechte neus en felle ogen leek zijn besluit nog stellerig.

'Willem,' zei Johanna berispelend maar bezorgd, ze gebaarde naar het kleine jongentje dat in de wieg lag te slapen. Ze wilde niet dat hij gewekt zou worden door het harde stemgeluid van haar man.

Dat was de enige keer dat hij echt boos tegen haar was geweest, waarom wist Lijst niet. Haar vragen hadden duidelijk bittere herinneringen bij hem opgeroepen. De opmerkelijke Lijst hoorde de droevige ondertoon in zijn stem wel, maar ze wist dat hij niet echt boos op haar was. Ze voelde de wanhopige behoefte om hem

gerust te stellen, zorgzaam lag ze een hand op zijn brede schouder en glimlachte naar hem. 'Vader, misschien is het maar beter als wij gewoon bij de dam blijven.' Ze hoopte dat haar vader ter zijner tijd zou vertellen wat hem zo van streek had gemaakt, er was zoveel dat ze nog niet wist.

Hij omljstte haar gezichtje met zijn handen. 'Dat lijkt mij een goed idee meisje.'

'Wat denk je ervan Jaap,' stelde Thom Lucke diezelfde morgen voor aan zijn zoon. 'Red je het vandaag om zonder mij naar Yedam te gaan en onze waren aan de man te brengen?' Thom trok een borstelige wenkbrauw op, hij vertoonde een blauwe zweem rond zijn ogen van vermoeidheid. Tot laat in de avond had hij zijn buurman Willem Timansz geholpen met de drachtige merries. 'Je weet dat ik het volste vertrouwen in je heb.'

Jaap keek beduusd, hij werd in eerste instantie een beetje overrompeld door het voorstel van zijn vader. Jaap keek zijn vader vragend aan, hij vroeg zich af waar dit nou ineens vandaan kwam. Voor de meeste mensen was zijn vader geestig, ondernemend en sociaal, hij daagde zichzelf altijd uit om tot het uiterste te gaan.

Voor een lange tijd had hij gehoopt op een beetje meer verantwoordelijkheid en het vertrouwen van zijn vader.

Hij zag zijn moeder uit haar slaapvertrek komen, ze gaf hem een aansporend knikje. *Natuurlijk*, hij had het kunnen weten, zijn vader zou hem nooit zomaar alleen laten gaan. De invloed die zijn moeder had reikte verder dan hij had gedacht. Zijn enthousiasme groeide toen hij dacht aan de vrijheid die het zelfstandig op pad gaan hem zou geven.

Jaap knikte instemmend. 'Ja, dat zou ik graag willen vader, meent u dat echt?' vroeg hij enigszins verbaasd, hij stond het zichzelf nog niet toe om blij te kijken.

Wat ze nu verhandelden was niets vergeleken bij de status en handelspositie die ze in Hoorn hadden gehad. Nu aten ze van hun eigen gewassen, verbouwd op eigen grond. In Yedam verkochten ze het overschot met daarbij nog wat kaas, en soms wat van de runderen die ze hadden lopen. Toentertijd leefden ze van de opbrengst van de handel en woonden ze in een drukke florierende stad. Thom had altijd gehandeld in turf, kaas, laken, boter, kaas en bier, merendeels afkomstig uit omliggende landen, hij had zelf nooit de zee bevaren. Soms hadden ze wat gekocht van de boeren die rond Hoorn hadden gewoond, nu waren ze zelf boer.

Thom was de teruggang nooit helemaal te boven gekomen, ook al liet hij dat nauwelijks merken. Voor het oog leek hij tevreden met

hoe het nu was maar Jaap wist wel beter. Hij had altijd gedacht dat deze oplossing tijdelijk was, maar het begon er steeds meer op te lijken dat ze hier zouden blijven.

Het leven als boer op de dam had zo zijn charme, toch had Jaap ook nog andere dromen, zijn terughoudendheid daarin kwam alleen maar omdat hij zijn vader niet in de steek wilde laten. Jaap wist dat zijn vader hem nodig had, ook al deed Thom alsof alles van hem afhing. Het zware werk en de bittere teleurstellingen uit het verleden hadden hun tol geëist. Thom had de touwtjes nooit uit handen willen geven, na het verlies van zijn handelspositie leek het wel alsof hij zich bleef vasthouden aan de schaduw van zijn vroegere leven, tot deze dag dan.

Thom pakte zijn schouders beet en keek hem doordringend aan, even meende Jaap iets van tweestrijd in zijn gezichtsuitdrukking te zien. 'Natuurlijk meen ik het echt, om je de waarheid te zeggen, heeft het al veel te lang geduurd.'

Ja, ja. Jaap wist wel beter, het kostte hem verschrikkelijk veel moeite om zijn handel los te laten, ook al was het aan zijn eigen zoon. Hij moest zich wel heel erg beroerd voelen dat hij zich had laten overreden, dacht Jaap. 'Maakt u zich geen zorgen vader, ik zal handelen alsof u naast me staat.'

Maartje keek opgelucht en blij, ze liep naar haar knappe, intelligente zoon toe en gaf hem een kus op zijn wang. Ze woude met haar hand door zijn donkere, wilde haar. Op het eerste gezicht leek dat het enige dat hij met zijn vader gemeen had. Jaap wist dat zij een hoopvolle toekomst voor hem in gedachten had, zolang het maar dicht bij de dam was. Bovendien werd zijn vader er niet jonger op, de pijn in zijn rug vroeg om verlichting van het zware werk. Thom klopte hem op zijn schouder en fronste zijn hoge voorhoofd.. 'Ik hoop niet dat je gekke ideeën in je hoofd haalt en denkt dat ik niet meer nodig ben.'

Jaap schonk hem een veelbetekenend lachje. 'Natuurlijk niet vader, u bent onmisbaar.'

Thom was een ondeugende man en door zijn plagerige ogen werd dat des te meer benadrukt. 'Als je dat maar niet vergeet,' zei Thom met een ironische blik.

Beide mannen liepen het huis uit, de ene lang en jong, de ander gedrongen en getekend. Niemand had ooit aan hun uiterlijk kunnen raden dat de twee vader en zoon waren, ware het niet dat Jaap even volhardend en doortastend als zijn vader was. Thom hielp zijn zoon met het inladen van de goederen. Manden met groentes, kaas, vlees, eieren en wol.

'Dank u vader, ik kom u vanmiddag nog helpen, dan zie ik u op het veld.'

'Is goed jongen, moge de Heer je zegenen en met je zijn.'

Gewoonlijk als Jaap met zijn vader terug naar huis reed dan kwam hij met een bevredigd gevoel terug van de stad. Het gevoel wat hij nu had was dubbelzinnig en dat had alles te maken met hetgeen hij had opgevangen. Hij liet keer op keer zijn gedachten gaan over hetgeen hij had gehoord, hij kon alleen maar het ergste denken. Hij had blij en opgetogen moeten zijn en voor korte tijd was hij dat ook geweest. Hij had alles voor een mooie prijs weten te verkopen of verruilen. Zijn vader zou tevreden zijn, de andere boeren hadden hem een bedrijvige handelaar genoemd.

Jaap reed het erf op dat grensde aan dat van Willem en Johanna, de ouders van Lijst. Even stopte hij en keek naar het huis van zijn burens alsof hij van daaruit een antwoord kon verwachten. Hij spoorde de merrie aan om door te rijden, zonder er bij na te denken zette hij de merrie op stal. Hij stapte hun huis binnen, keek om zich heen en zag zijn zuster zitten, ze ging zo op in haar verstelwerk dat ze hem niet eens opmerkte. Of misschien hoorde ze hem wel maar had ze geen zin om op te kijken.

Hij keek ongeïnteresseerd om zich heen, alles leek voor hem nu zo vergankelijk. 'Waar is iedereen?' zijn stem klonk anders en misschien wat barser dan hij had bedoeld.

Griet reageerde lichtelijk geïrriteerd, ze keek nog steeds niet op.

'Dat weet je toch net als anders, moeder is achter en vader is op het veld.'

'Ja, ja dat is ook zo.' Rusteloos liep Jaap door het langhuis, hij wreef in zijn nek. 'Verdomme,' vloekte hij binnensmonds.

Ze wierp hem een boze blik toe. 'Je mag niet vloeken!'

Hij had wel wat anders aan zijn hoofd, hij ging tegenover haar staan, vast van plan om een gesprek aan te knopen. Misschien had zijn zuster de antwoorden die hij zocht. 'Zeg Griet, hoe is het eigenlijk met Lijst?'

Ze kneep haar ogen tot spleetjes en ze keek haar broer lachend aan. 'Hoezo, wat wil je van haar?' Het was Griet een tijdje geleden al opgevallen dat hij Lijst aandachtig aan het bekijken was, dat was tijdens het meifeest geweest en hij was niet de enige. Lijst was een zeer aantrekkelijk meisje, de laatste jaren was ze ontluikt tot een ware schoonheid. Dat kon van haar jammer genoeg niet gezegd worden, dacht Griet treurig.

Het leek wel alsof Jaap haar met hernieuwde belangstelling had opgenomen. Het zou eens tijd worden dat hij een beetje bijtrok, dacht Griet geamuseerd, ze begon al te denken dat er iets mis met hem was. Dat was niet het enige wat haar was opgevallen, hij begon ook stuntelig te praten als Lijst iets aan hem vroeg of als ze in de buurt was. Dan ging hij ineens belachelijk verlegen doen, wat niets voor hem was. Meestal had hij alles onder controle, zo recht voor zijn raap en zeker als hij was. Griet grinnikte, ze vond dat hij zich als een malloot gedroeg, een blinde kon zien dat hij gevoelens voor Lijst koesterde.

Hij schudde geagiteerd met zijn hoofd toen hij Griet ondeugend zag lachen. 'Nee Griet, dat is niet hoe ik het bedoel. Ik vraag echt of je misschien wat weet of misschien heb je wat gehoord.' Jaap was de speculaties van zijn jongere zusje meer dan zat. Zijn kansen bij Lijst waren al lang verkeken, als hij überhaupt al kansen had gehad. Toen ze hier net waren komen wonen, was Lijst meerdere malen het mikpunt van zijn jongensachtige maar onschuldige treiterijen geweest. Voor Lijst waren de treiterijen niet zo onschuldig, voor haar waren ze genoeg reden om afstand te nemen van Jaap en zich niet teveel met hem te bemoeien.

Ze keek naar de zenuwachtige blik in zijn ogen. 'Wat zou ik dan in vredesnaam gehoord moeten hebben?' Ze schoof naar voren in haar stoel. 'Wat is er eigenlijk met je, ik had gedacht dat je vandaag wel blij zou zijn.'

Zijn gezichtsuitdrukking werd ernstig. 'Je weet dus niks, Lijst heeft helemaal niets verontrustends gezegd?' Hij schoof een stoel naar

achteren om te gaan zitten en zijn slapen te masseren. Hij harkte met zijn handen door zijn donkere haar, voor een ochtend werk zag hij er afgetobd uit. 'Ik hoop bij God dat ik ongelijk heb.' Gealarmeerd keek ze hem aan. 'Waar heb je het over?' Ze zag de verontruste blik in de ogen van haar broer en wist dat er iets goed mis was. Nu begon ze zich zorgen te maken, de blik in zijn ogen maakte haar bang. Wat het ook mocht zijn, ze hoopte dat ze de moed zou verzamelen om Lijst ernaar te vragen. Voor de avond had ze al afgesproken met Lijst.

Met opgetrokken knieën en haar hoofd tussen haar handen zat griet bij de oever, ze wachtte op Lijst. Het nieuws wat ze vanmiddag had gehoord bracht opnieuw tranen in haar ogen. Toen ze hier drie jaar geleden waren komen wonen, had Lijst al gauw een vriendin gevonden in Griet, daar was niet veel voor nodig geweest. Lijst had haar meteen geaccepteerd, ze had haar niet zo medelijdend aangekeken zoals de meeste mensen deden als ze naar haar gezicht keken. In het begin had Griet een enorme heimwee gehad naar haar oude thuis, het was alles wat ze ooit had gekend, maar door Lijst was dat al gauw veranderd.

De komst van de familie Lucke had Lijst ook een boel gebracht, wist Griet. Het leven op de dam was vrij en vredig maar ook hard en eenzaam. De winters waren lang en eentonig, er was dan niet veel te beleven voor een meisje alleen.

Griet was in bijna alles het omgekeerde van Lijst, Lijst had golvend blond haar met heldere, blauwe ogen. Griet had daarentegen onmogelijke donkere krullen met reebruine ogen, waarin volgens haar vader vrolijke gouden vlokjes zweefden. Eigenlijk vond Griet zichzelf nogal gewoontjes in vergelijking met Lijst, Lijst was dapper en veerkrachtig en Griet was voorzichtig en schuchter. Al deze verschillen deed niets af aan hun inmiddels diep gegroeide vriendschap.

In het begin was Griet doodsbang voor het water geweest en dat was ze nog wel een beetje, maar Lijst had haar gelukkig over haar grootste angst heen geholpen. Dat haar nieuwe woonplaats een dam was en omgeven door water, benadrukte des te meer dat ze haar angst moest zien te overwinnen. Als ze zich ging wassen bij de

zee, dan kwam ze nog steeds niet verder dan de oever, dieper het water in waagde Griet zich niet. Haar ergste angst was gelukkig zo goed als weg en inmiddels wilde ze hier toch niet meer vandaan. Griet lachte inwendig, ze herinnerde het zich nog goed, de dag dat ze op de dam aankwamen. Met niets anders bij zich dan de kleren aan hun lijf en de bezittingen die ze hadden kunnen dragen. Het grootste gedeelte van hun vermogen was al gespendeerd aan de vooruitbetaling van het land. Er was toen nog geen geschikt huis, op het land stond alleen maar een plaggenhut van de vorige eigenaar. Johanna en Willem hadden gelukkig hun huis voor hen opengesteld, daar was hun vriendschap begonnen. Griet dacht terug aan die eerste week, drie jaar geleden, ze kon toen maar niet geloven dat haar ouders haar naar een plaats hadden gebracht met zoveel water.

Lijst schudde afkerig met haar hoofd toen ze het schuchtere, donkerharige meisje alleen in haar huis zag zitten. Er was al een week verstreken sinds de familie Lucke was gearriveerd en het meisje was nauwelijks buiten geweest. Bovendien durfde ze niemand te spreken of direct aan te kijken.

Vastberaden stapte Lijst op haar af. 'Als je hier wilt blijven wonen dan moet je eerst je angst voor het water overwinnen, anders kun je het hier wel vergeten. Alleen watervolk houdt het hier uit.' Onder hevig protest trok Lijst Griet het langhuis uit, mee naar het water.

Griet trok haar arm los, haar greep was verbazingwekkend sterk. 'Laat me los, ik kan het zelf wel.'

In eerste instantie schrok Lijst toen ze het meisje voor de eerste keer hoorde spreken, het leek wel alsof ze door haar neus sprak. 'Je kunt niet de hele tijd binnen blijven zitten mokken omdat je je oude thuis niet kunt loslaten.'

Griet sloeg beschaamd haar ogen neer. 'Ik durf niet, ik ben bang.'

Vol ongeloof staarde Lijst haar aan. 'Bang! Waarvoor, er zitten heus geen duivelse beesten in of zo.'

'Dat weet ik wel.' Griet wendde haar gezicht af, haar antwoord was bijna fluisterend. 'Ik ben vroeger bijna verdronken.'